

Duurzame kwantiteit omzetten in duurzame kwaliteit

De uitdagingen om te komen van een Concept RES naar RES 1.0 in Groningen

Ondertekenaars

Het Groninger
Landschap

Landschapsbeheer
Groningen

Natuurmonumenten

natuur en milieu
groningen
federatie

Waddenvereniging

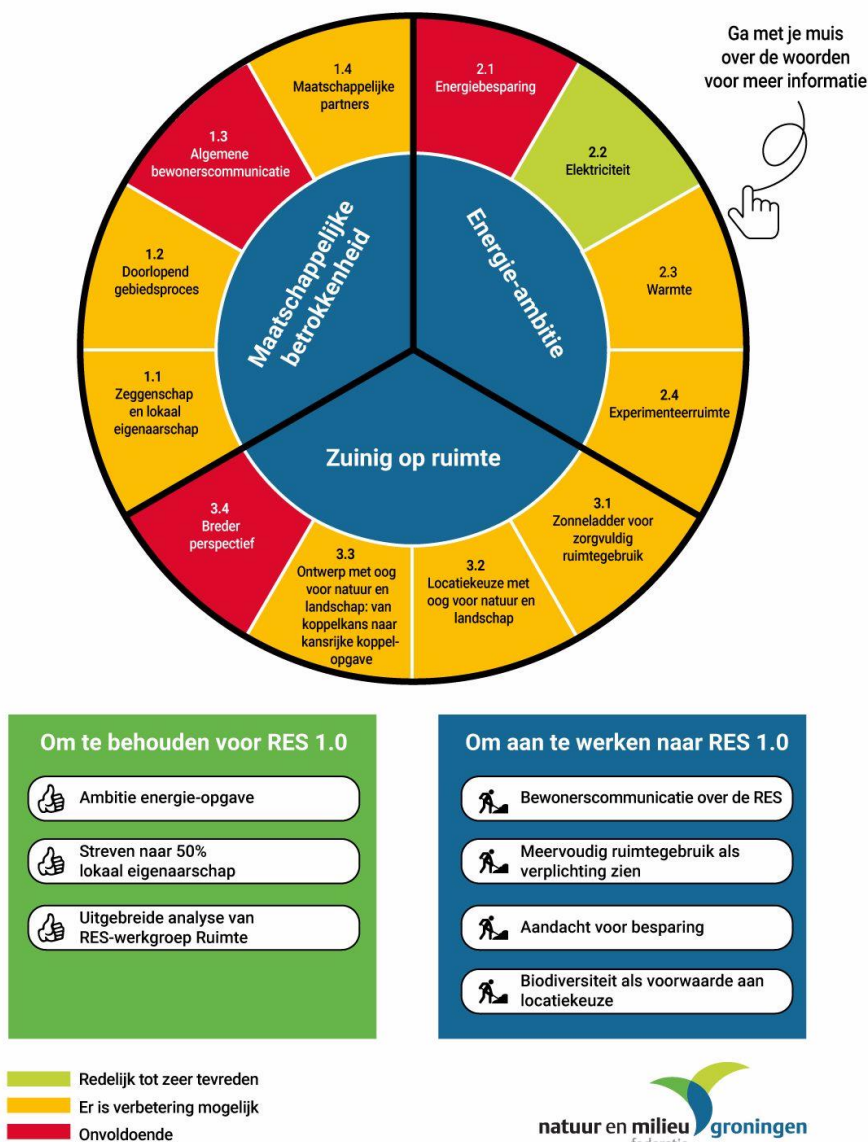
Juli 2020

Samenvatting

Op dit moment ligt er een concept RES klaar die de basis zal vormen van het bod voor RES 1.0 van Groningen. Wij ondersteunen de doelstellingen van het Klimaatakkoord en er ligt dan ook een belangrijke opgave voor de provincie Groningen om hier op de juiste manier invulling aan te geven. Toch resteert na het lezen van het concept de indruk dat dit RES-bod vooral een kwantitatief bod is, en dat er nog behoorlijk wat moet gebeuren om het kwaliteitsniveau omhoog te krijgen. Het is uiteraard een behoorlijke uitdaging om een bod te doen die kwantitatief en kwalitatief op een goed niveau is. Daarom hebben wij ons als maatschappelijke organisaties in Groningen gebundeld om een advies te geven hoe de kwaliteit van het bod binnen de provincie Groningen omhoog kan. Onderstaande afbeelding vat ons advies samen. Wij vragen de RES-regio Groningen dit advies mee te nemen in de bespreking richting RES 1.0 en met ons samen op te trekken om een eerlijk en kansrijk speelveld te creëren waarbinnen de energietransitie in onze provincie kan plaatsvinden.

RES van provincie Groningen

Deze infographic geeft onze mening over de Regionale Energiestrategie voor de provincie Groningen. We beoordelen deze RES op 12 punten. Ontdek wat goed is én denk mee om de RES in jouw regio te verbeteren.

Figuur 1 Bekijk de interactieve afbeelding [hier](#)

Maatschappelijke betrokkenheid

Zeggenschap en lokaal eigenaarschap is erg belangrijk, maar wat betekent dit nu precies, hoe krijgt dit invulling en hoe wordt het geborgd. Maatschappelijke partijen zijn op dit moment mondjesmaat betrokken bij de RES maar echt nog te weinig. De algemene communicatie met de bewoners laat nog meer te wensen over. Wanneer worden de bewoners en omgeving betrokken bij het RES-proces? Niet alleen op projectniveau maar bij alle veranderingen die de komende jaren hun omgeving gaan veranderen.

Energie-ambitie

De kwantitatieve ambitie ligt hoog; maar waarom wordt er niet nadrukkelijker stilgestaan bij besparing? Dit moet altijd de eerste stap zijn en hier valt in Groningen nog veel winst te behalen. En hoe worden de kwalitatieve invulling (zowel landschappelijk, ecologisch als participatie van bewoners) op project- en gebiedsniveau en de (regionale) regie hierop geborgd? Er moet nadrukkelijker gekeken worden naar de verbinding tussen de opgave rond energie en warmte. Daar waar op dit moment nog kennis ontbreekt, is onderzoek en experimenteerruimte nodig.

Zuinig op ruimte

De ruimte in Groningen is beperkt in willen we kwalitatief goed benutten. Zorgvuldige afwegingen zijn noodzaak. Hoe wordt gezorgd dat de zonneladder gaat werken: eerst al het beschikbare dakoppervlak gebruiken en pas dan grondgebonden zonneterreinen realiseren? Hoe zorgen we dat energieopwekking bijdraagt aan oplossingen voor andere maatschappelijke opgaven? En hoe wordt de realisatie van deze koppelopgaven geborgd zodat het geen vrijblijvende koppelkansen blijven? De RES Groningen zorgt niet alleen voor een andere energievoorziening, maar gaat ook over het ontstaan van een attractief nieuw landschap in vooraf goed onderzochte gebieden.

Op naar RES 1.0

De eerste goede stappen zijn gezet maar in aanloop naar RES 1.0 is het belangrijk dat een aantal kwalitatieve randvoorwaarden aan de RES toegevoegd wordt. Om zo draagvlak en betrokkenheid van Groningers bij de RES en ook ruimtelijke kwaliteit en biodiversiteit beter te kunnen borgen. Het is een grote en belangrijke opgave die ons als Groningen te wachten staat, waarvoor we de basis maar één keer goed kunnen neerzetten. Laten we er samen voor zorgen dat RES 1.0 in Groningen de energiestrategie wordt waar wij en de bewoners van Groningen ook echt achter kunnen staan.

Ondertekenaars:

Het Groninger
Landschap

Juli 2020

Duurzame kwantiteit omzetten in duurzame kwaliteit

De uitdagingen om te komen van een Concept RES naar RES 1.0 in Groningen

Dertig regio's in Nederland staan voor de opgave in 2030 op hun grondgebied jaarlijks gezamenlijk 35 terawattuur (TWh) elektriciteit te produceren, die is opgewekt uit wind- en zonne-energie op land. Zij stellen alle dertig een Regionale Energiestrategie (RES) op, waarin zij aangeven hoe zij daaraan willen bijdragen. Dit is afgesproken in het landelijke Klimaatakkoord van juni 2019, dat mede is ondertekend door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW).

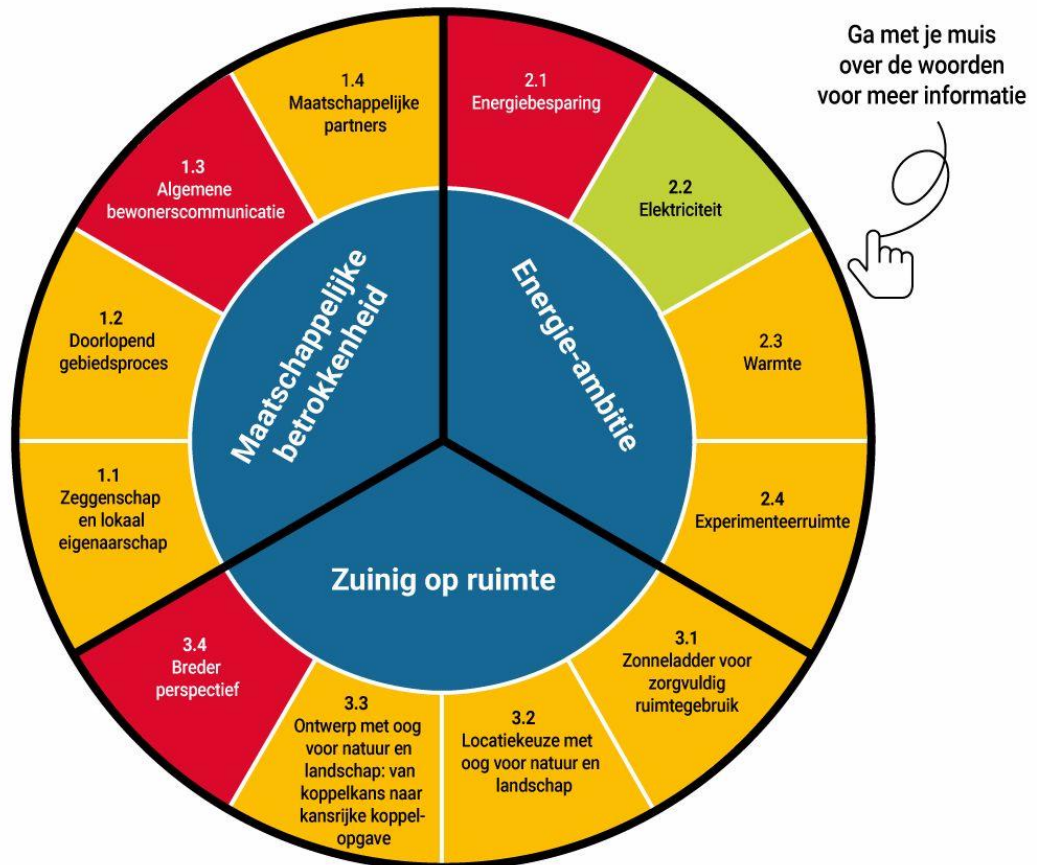
In de regio Groningen hebben de twaalf Gemeenten, twee Waterschappen en de Provincie op 24 januari 2019 in een intentieverklaring afgesproken de gehele provincie Groningen te beschouwen als één RES-regio. Als RES-regio committeert Groningen zich aan de opgave om tot een gezamenlijke regionale strategie te komen voor duurzame opwekking van elektriciteit en warmte. De RES wordt de regionale uitwerking van de doelstellingen van het nationale Klimaatakkoord. Hierbij hebben de overheden in de regio beleidsvrijheid bij het formuleren en invullen van de regionale doelstellingen en moeten ze gezamenlijk tot keuzes komen. Graag willen wij als maatschappelijke partners namens een brede coalitie bijdragen aan een maatschappelijk gedragen en succesvolle energietransitie.

Op 22 april heeft de regio Groningen de concept RES gepresenteerd. Uiteraard moeten we stappen maken op het gebied van de energietransitie, maar wel de juiste. Zeker als het om opwek op grote schaal gaat, moet dit wel overwogen gedaan worden. De gevolgen voor het Groninger landschap zijn zeer ingrijpend en de RES wordt in belangrijke mate sturend bij nieuwe duurzame energieprojecten. De concept RES is een eerste stap naar de RES 1.0 die medio 2021 concreet moet zijn. In deze concept RES staan zeker goede punten die wij onderschrijven en waar we blij mee zijn. Daarnaast zijn er ook nog een aantal punten die verdere aandacht verdienen.

We hebben drie thema's gedefinieerd: maatschappelijke betrokkenheid, energie-ambitie en zuinig op ruimte. Per thema hebben we de concept RES beoordeeld en voorzien van een advies vanuit onze kant. Hiermee willen we bijdragen aan een hogere kwaliteit van de RES 1.0 zodat wij en de bewoners van Groningen hier ook echt achter kunnen staan. De figuur op de volgende pagina vat ons advies samen.

RES van provincie Groningen

Deze infographic geeft onze mening over de Regionale Energiestrategie voor de provincie Groningen. We beoordelen deze RES op 12 punten. Ontdek wat goed is én denk mee om de RES in jouw regio te verbeteren.

Om te behouden voor RES 1.0

- Ambitie energie-opgave
- Streven naar 50% lokaal eigenaarschap
- Uitgebreide analyse van RES-werkgroep Ruimte

Om aan te werken naar RES 1.0

- Bewonerscommunicatie over de RES
- Meervoudig ruimtegebruik als verplichting zien
- Aandacht voor besparing
- Biodiversiteit als voorwaarde aan locatiekeuze

- Redelijk tot zeer tevreden
- Er is verbetering mogelijk
- Onvoldoende

1. Maatschappelijke betrokkenheid

1.1 Zeggenschap en lokaal eigenaarschap

De energietransitie wordt succesvol wanneer burgers een actieve en betrokken rol krijgen. De concept RES laat zien dat Groningen het streven naar 50% eigenaarschap sterk wil uitdragen. Om ervoor te zorgen dat we aan het eind van de rit met elkaar kunnen zeggen dat dit een kwalitatief goede invulling heeft gekregen, is het belangrijk hier concreet afspraken over te maken. We pleiten ervoor dit niet alleen per project te beoordelen. Spreek als regio een aantal uitgangspunten af die de basis vormen voor gemeentelijk beleid. Denk hierbij aan hoe de burger kan meebepalen over waar wel/niet te ontwikkelen, minimale eisen aan het proces met de omgeving of hoe om te gaan met parken langs de gemeentegrens. Draagvlak gaat niet alleen over financiële participatie, maar betreft ook zeggenschap over het proces. [Lees meer >>](#)

1.2 Doorlopend gebiedsproces

In de concept RES wordt voortgeborduurd op het schaal-bij-schaal principe, dat typisch is voor de Groningse ruimtelijke situatie. Hoewel wij deze gedachte ondersteunen, vraagt deze nog wel de nodige uitwerking. Hierdoor ontstaan clustergebieden van energieopwekking en grootschalige bedrijvigheid. Hier is het extra belangrijk de bewoners actief te betrekken in het gebiedsproces. Welke ontwikkelingen vinden plaats en wat zijn de (cumulatieve) effecten. Voor deze gebieden is aanvullend flankerend beleid nodig, zodat omwonenden voldoende gecompenseerd worden. [Lees meer >>](#)

1.3 Algemene bewonerscommunicatie

Het communiceren met bewoners over de RES Groningen is op dit moment nog ondermaats en in de meeste gemeenten nog niet gestart. Veel bewoners hebben nog nooit van de RES gehoord. Wij vinden dit zeer bezwaarlijk voor een proces waarin gestreefd wordt naar maatschappelijk draagvlak. Zorg dat bewoners direct kennis kunnen nemen van de juiste cijfers en feiten en weten hoe en wanneer zij invloed kunnen uitoefenen. Ons advies is om direct te starten met actieve communicatie waarin aandacht is voor goede aansluiting op wat er leeft en speelt onder bewoners. Communicatie is tweerichtingsverkeer en dient zo te werken dat je ook 'ophaalt wat er leeft en speelt' en daar je communicatie op inricht. [Lees meer >>](#)

1.4 Maatschappelijke partners

Regionale maatschappelijke partners zijn momenteel vertegenwoordigd in de brede stuurgroep van de RES Groningen en door de verschillende werkgroepen in los verband geconsulteerd. Los van deze weinig structurele contactmomenten is er onvoldoende ruimte voor actieve betrokkenheid van maatschappelijke partners. Wij adviseren om de regionale maatschappelijke organisaties een prominentere plek te geven in het RES-proces, zoals in de handreiking RES ook is aangegeven. Zo maak je van de energietransitie een gedeelde opgave, waarbij iedereen zich verantwoordelijk voelt voor de uitkomst. [Lees meer >>](#)

2. Energie-ambitie

2.1 Energiebesparing

Met de energie-opwekkgave als uitgangspunt van de RES, is het belangrijk dat energiebesparing niet naar de achtergrond verdwijnt. Maximaal besparen moet de hoogste prioriteit krijgen, omdat hier de grootste winst te behalen is; wat we niet verbruiken, levert ook geen CO₂-uitstoot op. Besparen en opwekken gaan hand in hand. Daarom moet energiebesparing naar ons idee een prominentere plek krijgen in RES Groningen. [Lees meer >>](#)

2.2 Elektriciteit

De hoogte van het bod van de provincie Groningen en de onderbouwing daarvan, begrijpen en ondersteunen we. Naast dat we in de provincie Groningen de ruimte hebben om meer op te wekken dan we zelf verbruiken, hebben we (ondanks dat dit niet meegeteld wordt in de RES) ook veel energie verbruikende industrie die onze bewoners werkgelegenheid oplevert. De warmte- en elektriciteitsopgave worden in de RES vaak los van elkaar benaderd, terwijl ze veel met elkaar te maken hebben. We adviseren om bij de elektriciteitsopgave ook rekening te houden met elektrificatie bij mobiliteit, industrie en ook de warmtetransitie. [Lees meer >>](#)

2.3 Warmte

Als onderdeel van de RES moet iedere regio een Regionale Structuur Warmte (RSW) opstellen. De concept RES Groningen bevat een uitgebreide toelichting op warmtevraag, potentiële regionale warmtebronnen en scenario's. Willen we als regio komen tot een duurzame en gedragen warmtestructuur, adviseren we om in de RSW te komen tot een aantal gezamenlijke uitgangspunten ten behoeve van de gemeentelijke Transitievisies Warmte. Bepaal niet alleen welke bovengemeentelijke warmtebronnen beschikbaar zijn, maar kijk ook naar de duurzaamheid ervan en hoe open de warmtenetten zijn of worden ingericht. Daarnaast zal de samenwerking met de bewoner hier extra aandacht moeten krijgen, aangezien je letterlijk achter de voordeur komt. Stimuleer daarom als regio het ontstaan van warmtecoöperaties, bijvoorbeeld via een participatieve wijkaanpak. [Lees meer >>](#)

2.4 Experimenteerruimte

Wij zien graag dat vanuit RES Groningen meer onderzoek komt naar kwalitatief betere inpassing van zonneparken in het landschap. Bijvoorbeeld door optimalisering van de paneelopstelling, waardoor de biodiversiteit toeneemt en andere functiecombinaties versterkt worden. Het gaat hier voornamelijk om pilots en proefopstellingen om theorieën in de praktijk te testen. [Lees meer >>](#)

3. Zuinig op ruimte

3.1 Zonneladder voor zorgvuldig ruimtegebruik

Voor het draagvlak voor grote zonneparken en windparken is het van belang dat actiever ingezet wordt op grootschalig zon op daken en leegstaande terreinen (pauzelandschappen). Op dit moment zijn grootschalige daken slecht mondjesmaat gevuld met zonnepanelen. Om zorgvuldig en meervoudig ruimtegebruik te stimuleren adviseren wij u om in de RES 1.0 te werken met een zonneladder. [Lees meer >>](#)

3.2 Locatiekeuze met oog voor natuur en landschap

RES Groningen geeft veel ruimte voor energieopwekking. Diverse kaarten en analyses laten zien waar wettelijk en technisch gezien ruimte is. Een goede start. Echter ontbreekt het nog aan borging van kwaliteiten van het Groninger landschap. Plaats zonneparken op locaties met een relatieve lage ecologische en landschappelijke waarde, zodat ze zorgen voor een impuls en geen afbreuk doen aan de waarden die aanwezig zijn. Maak daarom naast waar wettelijke en technische gezien *wel* ruimte is, ook inzichtelijk waar landschappelijk en ecologisch gezien *geen* ruimte is voor energieopwekking. Tevens is het voor de locatiekeuze belangrijk om gebied overstijgend te kijken en te bepalen wat het cumulatieve effect van verschillende projecten op de omgeving is. Juist in het licht van de RES is regionale coördinatie nodig om afwegingen die individuele Gemeenten maken over projectlocaties op elkaar af te stemmen. [Lees meer >>](#)

3.3 Ontwerp met oog voor natuur en landschap: van koppelkansen naar kansrijke koppelopgave

In de concept RES worden een aantal koppelkansen geïdentificeerd. Wij zijn blij dat deze kansen voor met name natuur en klimaat worden herkend. Toch willen we een stapje verder gaan. De opwek van duurzame energie betekent een drastische verandering van het landschap zoals we het kennen. In een buitengebied dat al onder druk staat door veel verschillende functies en opgaven. Ons advies is daarom: wees zuinig op ruimte. Breng bij elke opwekproject in kaart welke overige opgaven hier voor klimaat, leefbaarheid, landschap en biodiversiteit liggen. Geef vervolgens aan deze opwekprojecten de koppelopgave om in het ontwerp van het park ook een bijdrage te leveren aan de overige opgaves die in het gebied liggen. Op deze wijze wordt integraal en zuinig ruimtegebruik gestimuleerd. [Lees meer >>](#)

3.4 Breder perspectief

In de RES Groningen wordt het regionale bod heel pragmatisch aangevlogen. Maar hoe dit vervolgens wordt gerealiseerd is nog weinig concreet. Voornamelijk waar het gemeentelijke zonnevisies betreft hebben wij zorgen over een te eenzijdig, vanuit het energievraagstuk bekeken perspectief. Wij adviseren daarom de ruimte te nemen om de ontwikkelde principes en handreikingen verder te testen en verdiepen aan de hand van concrete pilots. Ook willen we Groningen uitdagen naar het bredere perspectief te kijken: een ontwerp van het nieuwe Groninger landschap. [Lees meer >>](#)

Uitwerking en advies

Hieronder volgt een uitwerking van de hiervoor benoemde punten per thema.

1. Maatschappelijke betrokkenheid

1.1 Zeggenschap en lokaal eigenaarschap

Maatschappelijke acceptatie gaat over zeggenschap, proces, projectontwerp en eigenaarschap. In de concept RES wordt in het hoofdstuk participatie veel aandacht gevraagd voor 50% lokaal eigenaarschap. Hier zijn wij erg blij mee. De volgende stap is de invulling ervan: Hoe zien betrokkenen dat voor zich? Onder welke voorwaarden? En hoe borgen we de uitgangspunten in beleid, zodat ontwikkelaars hier niet onderuit komen? Zeggenschap en lokaal eigenaarschap helpen om de acceptatiegraad bij omwonenden van energieprojecten te vergroten. Het is daarom belangrijk dat we zorgen voor gelijkwaardigheid in het proces. Dus de omgeving moet kennis en mogelijkheden tot middelen hebben om lokaal eigenaarschap te kunnen uitvoeren.

Het begint al bij de daadwerkelijke invulling van het regionale bod. De omgeving en lokale-maatschappelijke organisaties moeten betrokken worden bij het bepalen van de locatie, de vorm van opwek en de mogelijkheden voor participatie. Door deze partijen bij de invulling van het bod te betrekken kun je gebruikmaken van de expertise en lokale kennis en netwerk van omwonenden en de betrokken organisaties. Vervolgens moet invulling gegeven worden op projectniveau. Lokaal eigendom is ook in grootschalige energieprojecten haalbaar. Juist hier is het werken aan acceptatie een uitdaging. Een mogelijk middel hiervoor is de Coöperatieve Ontwikkelaar, die lokale energiecoöperaties ondersteunt aan tafel met de Gemeente en commerciële ontwikkelaar.

Ons advies is om participatiebeleid op te stellen: welke processtappen moeten doorlopen worden om de omgeving te betrekken en acceptatie te creëren. Het bevoegd gezag beoordeelt vervolgens of een initiatief hieraan heeft voldaan. Maak op regionaal niveau afspraken over hoe participatie bij projectontwikkeling georganiseerd moet worden, zodat dit niet alleen per project gebeurt. Tevens kun je denken aan een maatschappelijke tender: het project met de meeste maatschappelijke winsten mag bouwen. Voor een maatschappelijke tender is het belangrijk dat je de kwalitatieve voorwaarden goed omschrijft. Voorwaarde is wel dat er genoeg initiatieven zijn, zodat je kan sturen op kwaliteit. Zijn er weinig initiatieven dan werkt deze methode niet. Daarnaast is het belangrijk dat als er initiatieven dicht op elkaar zitten dat ze gaan samenwerken in plaats dat ze voor het hun eigen plan gaan.

Op dit moment onderzoekt de tafel/werkgroep Lokaal eigendom hoe deze opgave op beleidsniveau geborgd kan worden. Graag wijzen we ter inspiratie op onderstaande documenten:

- [Wind- en zonneparken realiseren samen met inwoners](#)
- [Manifest Zonneparken Noord-Nederland](#)
- [Aan de slag met de Regionale Energiestrategieën](#)
- [Factsheet 50% eigendom van de lokale omgeving](#)
- [Lokaal eigendom in beleid](#)

[Terug naar samenvatting >>](#)

1.2 Doorlopend gebiedsproces

In de concept RES wordt voortgeborduurd op het schaal-bij-schaal principe, dat typisch is voor de Groningse ruimtelijke situatie. Hoewel wij achter deze gedachte staan, vraagt deze nog wel nog wel de nodige uitwerking.

Aangegeven wordt dat met de structuur van het huidige energienetwerk een aantal clusters zal ontstaan van energieopwekking en grootschalige bedrijvigheid. Groot trekt groot aan. Zeker daar waar grote infrastructuur en zware bedrijvigheid samenkomen, is het belangrijk dat een integraal en continu gebiedsproces plaatsvindt. Bewoners van deze 'clustergebieden' krijgen te maken met diverse (deels al bestaande) ontwikkelingen die opgeteld een grote impact kunnen hebben op hun gezondheid, woongenot en leefomgeving. Zij moeten actief betrokken worden in dit gebiedsproces.

Daarom adviseren wij duidelijke voorwaarden en flankerend beleid op te stellen, zodat boven proportionele lasten voor de direct omwonenden voldoende gecompenseerd worden. Door in overleg met omwonenden overlast van de diverse ontwikkelingen in die omgeving te minimaliseren, goede regelingen te creëren voor waardedaling van de woningen en/of uitkoop en maatregelen te nemen om het wooncomfort te verbeteren.

Een op te richten ruimtelijk wijkteam of gebiedsteam zou over nieuwe plannen en bestaande hinder geconsulteerd moeten worden. Zij monitoren de cumulatieve effecten van bijvoorbeeld geluid- en geurhinder en transportbewegingen en verkennen maatregelen om de omgevingskwaliteit en leefbaarheid te waarborgen. [Terug naar samenvatting >>](#)

1.3 Algemene bewonerscommunicatie

Groningse natuur-, landschap- en energiegroepen spraken tijdens diverse achterbanbijeenkomsten hun zorg uit over de betrokkenheid van de bewoners bij de RES Groningen. Vanuit het Rijk ligt een tijdsdruk op het regionale proces, maar dat mag geen excuus zijn om voorbij te gaan aan bewonerscommunicatie.

Het communiceren met bewoners over de RES Groningen is op dit moment nog zwaar ondermaats. Veel bewoners van de provincie Groningen hebben nog nooit van de RES gehoord. Een aantal Gemeenten heeft haar bewoners nog niet actief benaderd (sommige Gemeenten wel). Tijdens dezelfde bijeenkomst bleek dat zelfs onze directe achterban, die nauw betrokken is bij regionale en lokale ontwikkelingen aangaande energie, natuur en landschap, geen idee had wat de RES Groningen is. Wij vinden dit zeer bezwaarlijk voor een proces waarin gestreefd wordt naar maatschappelijk acceptatie. Uit de concept RES blijkt dat bewonerscommunicatie en participatie nu wordt ingevuld met de bijeenkomsten en consultaties die afzonderlijke Gemeenten hebben gedaan voor hun eigen energievisies. In sommige gevallen is dit een paar jaar geleden geweest. Dit is ontoereikend.

Ons advies is om direct te starten met actieve communicatie richting bewoners: consulteren en informeren. Haal op wat er leeft en speelt in de regio en neem dit mee in afwegingen die gemaakt worden. En informeer ze over de RES: wat is de opgave en onder welke voorwaarden, welke keuzes worden in de RES-regio wel én niet gemaakt, wat is het handelingsperspectief van bewoners, waar hebben zij inspraak en kunnen ze invloed uitoefenen en wie beslist uiteindelijk over te maken keuzes. Maak ook de relatie met andere klimaattafels helder, zoals industrie en mobiliteit, maar ook de relatie met gemeentelijk beleid en provinciaal beleid. Door aan te geven wat de procedures zijn en wie uiteindelijk beslissen over waar zonneparken en windturbines worden geplaatst, is het ook duidelijk voor inwoners waar ze terecht kunnen met vragen en bezwaren. Het is van belang dat dit niet alleen per gemeente wordt besproken, maar dat er ook als regio wordt gecommuniceerd met een gezamenlijk verhaal. [Terug naar samenvatting >>](#)

1.4 Maatschappelijke partners

Regionale maatschappelijke partners zijn momenteel vertegenwoordigd in de brede stuurgroep van de RES Groningen en door de verschillende werkgroepen in los verband geconsulteerd. Los van deze weinig structurele contactmomenten is er onvoldoende ruimte voor actieve betrokkenheid van maatschappelijke partners. Dit terwijl de RES bij uitstek is ingericht om maatschappelijke partijen een volwaardige rol te geven, zowel op nationaal als regionaal niveau.

Wij adviseren om de regionale maatschappelijke organisaties een prominenter plek te geven in het RES-proces, zoals in de handreiking RES ook is aangegeven. Zo maak je van de energietransitie een gedeelde opgave, waarbij iedereen zich verantwoordelijk voelt voor de uitkomst. De organisaties zijn in hun eigen vakgebied deskundig en op de hoogte van actuele ontwikkelingen. Haal dit niet enkel op om tot oplossingen te komen, maar laat ons actief meedenken en -werken aan de oplossing. We hebben gezamenlijk een omvangrijke achterban die door ons geactiveerd en gemotiveerd kan worden om de RES Groningen succesvol te maken. [Terug naar samenvatting >>](#)

2. Energie-ambitie

2.1 Energiebesparing

Met de energie-opwek opgave als uitgangspunt van de RES, is het belangrijk dat energiebesparing niet naar de achtergrond verdwijnt. Maximaal besparen moet de hoogste prioriteit behouden, omdat hier de grootste winst te behalen is; wat we niet verbruiken, levert ook geen CO₂-uitstoot op. Besparen en opwekken gaan hand in hand, vanwaar ook energiebesparing naar ons idee een prominenter plek moet krijgen in RES Groningen.

RES Groningen koppelt energiebesparing nu aan de isolatieopgave in het kader van de warmtetransitie. Terecht dat dit wordt gekenmerkt als een basisvoorwaarde. We adviseren om dit breder te trekken. Als we toch met de bewoner in gesprek gaan over het isoleren van de woning, waarom stimuleren we dan deze dan niet om ook andere maatregelen te treffen. De gemeentelijke Energieloketten zijn een regionaal samenwerkingsverband dat hier goed invulling aan kan geven. [Terug naar samenvatting >>](#)

2.2 Elektriciteit

De hoogte van het bod van de regio Groningen en onderbouwing daarvan, begrijpen en ondersteunen we. Naast dat we in de provincie Groningen de ruimte hebben om meer op te wekken dan we zelf verbruiken, hebben we (ondanks dat dit niet meegeteld wordt in de RES) ook veel energie verbruikende industrie die onze bewoners werkgelegenheid oplevert. We vinden het een goede zaak dat al actief onderzoek wordt gedaan naar de toepasbaarheid van waterstof in de keten van energietransitie. In 2030 is slechts een deel van de elektriciteit verduurzaamd. Daarna ligt er een vervolgoopgave en gaan ook andere technieken deel uitmaken van de energiemix. Daarentegen zien we geen toekomst in grootschalige toepassing van biomassa, laat staan bijstook ervan in energiecentrales.

Wel merken we op dat de meeste aandacht momenteel naar de hoeveelheid van de opwerk is gegaan. Hoe we dit exact gaan invullen vraagt nog de nodige aandacht. Natuurlijk is het belangrijk dat we zelf onze eigen energie gaan opwekken, maar laten we dit dan wel op een goede manier doen. Hiervoor verwijzen we naar de onderwerpen 'Zuinig ruimtegebruik' en 'Maatschappelijke betrokkenheid'.

De warmte- en elektriciteitsopgave worden in de RES vaak los van elkaar benaderd, terwijl ze veel met elkaar te maken hebben. We adviseren om bij de elektriciteitsopgave ook rekening te houden met elektrificatie bij mobiliteit, industrie en ook de warmtetransitie. Bij all electric wordt een woning verwarmd met behulp van stroom via bijvoorbeeld een warmtepomp. De elektriciteit voor zulke

woningen moet uiteindelijk duurzaam opgewekt worden. Zonnepanelen op daken zijn een belangrijke bron voor groene stroom in een stedelijke omgeving. [Terug naar samenvatting >>](#)

2.3 Warmte

Als onderdeel van de RES moet iedere regio een Regionale Structuur Warmte (RSW) opstellen. De concept RES Groningen bevat een uitgebreide toelichting op warmtevraag, potentiële regionale warmtebronnen en scenario's. Willen we als regio komen tot een duurzame en gedragen warmtestructuur, adviseren we om in de RSW te komen tot een aantal gezamenlijke uitgangspunten ten behoeve van de gemeentelijke Transitievisies warmte.

Bepaal niet alleen welke bovengemeentelijke warmtebronnen beschikbaar zijn, maar kijk ook naar de duurzaamheid ervan. Bepaal als regio wat wel en niet duurzaam is en stel voorwaarden. Als een bron hier niet aan voldoet, zorg dan dat een transitiepad wordt geschetst om de bron te verduurzamen dan wel het warmtenet dat gevoed wordt in de toekomst op een andere, duurzame manier te voeden. In de warmtetransitie heb je heel direct met bewoners te maken, je komt letterlijk bij ze achter de voordeur. Betrokkenheid van de bewoners is dan ook voorwaarde voor een succesvolle warmtetransitie. Het gaat hierbij niet zozeer om inspraak op een bepaald niveau, maar om partnerschap en gelijkwaardige samenwerking met de bewoner. Echter wordt op dit moment het bewonersinitiatief niet altijd als serieuze partner gezien door Gemeenten en andere stakeholders. Stimuleer als regio het ontstaan van warmtecoöperaties, bijvoorbeeld via een participatieve wijkaanpak.

Hou vast aan 'open' warmtenetten. Vanuit het belang van bewoners moet het tevens mogelijk zijn om in de toekomst een andere aanbieder van warmte toe te staan op het warmtenet. Het 'net' moet daarom voldoende 'open' zijn of kunnen worden. Op die manier kunnen allerlei nieuwe (lage-temperatuur) bronnen aan het net worden gekoppeld. Denk aan geothermie, een serie warmtepompen, duurzame restwarmte of omgevingswarmte. [Terug naar samenvatting >>](#)

2.4 Experimenteerruimte

Wij zouden graag meer experimenteerruimte willen hebben om zonneparken op een kwalitatief betere manier aan het landschap toe te voegen. Meer ruimte om een zonnepark samen te laten gaan met natuur maar ook het toevoegen van recreatieve doelen aan een park. Om dit te bewerkstelligen is meer onderzoek nodig naar bijvoorbeeld alternatieve paneelopstellingen, met meer ruimte tussen de panelen, bredere paden of hogere geplaatste panelen. Zo ontstaat meer ruimte voor om de biodiversiteit te verbeteren, inrichtingen en functiecombinaties te testen. Laten we samen met ontwikkelaars de uitdaging aangaan om zonneparken meer kwaliteit te geven en een beleving te laten zijn voor de omgeving. Een plek om te recreëren en te genieten van de natuur maar ook educatieve functies. Het gaat hier voornamelijk om pilots en proefopstellingen om theorieën in de praktijk te testen.

- [Solarparks - Gewinne für die Biodiversität](#)

Ter inspiratie wijzen we graag op een onderzoek dat onlangs in Duitsland heeft plaatsgevonden en waaruit blijkt dat er positieve effecten kunnen zijn op biodiversiteit en bodemkwaliteit als ruimte tussen de panelen blijft. Dergelijke onderzoeken helpen steeds optimalere opstellingen te vinden.

[Terug naar samenvatting >>](#)

Zuinig op ruimte

3.1 Zonneladder voor zorgvuldig ruimtegebruik

Uit onze achterban en van omwonenden krijgen wij vaak de vraag waarom een nieuw zonnepark of windpark in het landschap aangelegd moet worden, terwijl naburige grote daken op bedrijventerrein, bedrijventerreinen zelf en grote schuren nog maagdelijk leeg zijn. Zij zien veel nieuwe zonneparken verschijnen terwijl daken slechts mondjesmaat gevuld worden. Dit is natuurlijk niet goed uit te leggen. Want beide zijn nodig in de energietransitie, maar zonnepanelen op daken, parkeerplaatsen en leegstaande terreinen (pauzelandenschappen) hebben een aanzienlijk minder groot effect op de kwaliteit van de leefomgeving. Voor het draagvlak voor grote zonneparken en windparken is het van belang dat actiever ingezet wordt op grootschalig zon op daken en in pauzelandenschappen.

Om zorgvuldig en meervoudig ruimtegebruik te stimuleren adviseren wij u om in de RES 1.0 te werken met een zonneladder voor zorgvuldig ruimtegebruik. Deze ladder geeft trapsgewijs eerst de voorkeur aan projecten aan zon op daken – vervolgens op leegstaande bedrijventerreinen - in bermen en/of geluidswallen voordat zonneparken in het buitengebied overwogen kunnen worden. Wij adviseren om aan de ene kant nieuwe projecten onder de RES 1.0 te laten motiveren hoe zij de ladder voor zorgvuldig ruimtegebruik hebben toegepast en aan de andere kant flankerend beleid op te stellen om zonnedaken en parken op pauzelandenschappen een extra impuls te stimuleren, bijvoorbeeld door een quota te stellen aan het aantal MW op dak en land.

Ter inspiratie wijzen we u graag op:

- [De constructieve zonneladder](#)

In dit document worden de contouren geschetst van een constructieve zonneladder. Het kan daarmee dienen als een handreiking voor regio's en gemeenten die samen met de lokale gemeenschap willen sturen op de locatiekeuze en inpassing van zon-initiatieven. Ook geeft deze visie een impuls aan de huidige landelijke discussie over ruimte voor zonne-energie.

- [Gedragscode zon op land](#)

Het is een uitdaging om zonne-energie goed in te passen én rekening te houden met alle belangen. Een brede coalitie van natuur-, milieu-, energie- en bewonersorganisaties heeft zich de afgelopen maanden gebogen over deze problematiek. Het resultaat is vastgelegd in de gedragscode Zon op Land van de brancheorganisatie Holland Solar. Daarin is onder meer afgesproken om met zonneparken de natuur te ontzien en nog beter rekening te houden met de omwonenden.

- [Wind- en zonneparken realiseren samen met inwoners](#)

Hoe betrek je als Gemeente de omgeving succesvol bij plannen voor nieuwe zonne- en windparken? Hoe zorg je ervoor dat het parken worden die met en voor de inwoners worden ontwikkeld? Wat zijn de tips and tricks voor een succesvol proces dat zorgt voor meer participatie en draagvlak? Daarop geeft de uitgave "Wind- en zonneparken realiseren samen met inwoners" antwoord op.

[Terug naar samenvatting >>](#)

3.2 Locatiekeuze met oog voor natuur en landschap

RES Groningen geeft veel ruimte voor energieopwekking. Diverse kaarten en analyses laten zien waar wettelijk en technisch gezien ruimte is. Een goede start. Echter ontbreekt het aan borging van de aanwezige kwaliteiten. Veel Groningers zijn bang dat de energietransitie ten koste gaat van het landschap. Neem deze zorg serieus en laat zien dat de landschappelijke en ecologische waarden worden geborgd en dat de ontwikkeling van energieopwekking bijdraagt aan het versterken van het landschappelijke raamwerk. Laat zien welke landschappelijke waarden onvereenigbaar zijn met energieopwekking en zorg voor afspraken voor de locatie na de inrichting voor energieopwekking.

Voor een kwalitatief goede locatiekeuze is het van belang naast landschappelijke waarden ook ecologische waarden mee te wegen. Dat dit belangrijk is laat onderzoek van de RUG en de WUR zien: zonneparken op locaties met relatief hoge ecologische waarden doen afbreuk aan de ecologische waarden die aanwezig zijn. Terwijl zonneparken op locaties met toch al lage ecologische waarden juist een impuls kunnen geven aan de biodiversiteit. Verder is bijvoorbeeld bekend dat zonneparken in de nabijheid van weidevogelgebied veel verstoring opleveren voor weidevogels.

De juiste locatiekeuze is dus cruciaal voor de effecten op natuur en landschap. Het is om die reden belangrijk om vooraf in kaart te brengen op welke locaties rekening gehouden moet worden met welke landschappelijke en ecologische waarden. Zo wordt voor alle betrokken partijen vooraf helderheid verschaft op welke locaties welke ontwikkelingen wenselijk zijn en waar niet. En dus waar je vooraf extra maatregelen zou moeten nemen om rekening te houden met de aanwezige landschappelijke en ecologische waarden.

Breng daarom niet alleen de technische en juridische mogelijkheden in kaart, maar ook de landschappelijke en ecologische onmogelijkheden. Veel hiervan is al in beeld en zijn waarden zoals beschermde dorpsgezichten, kenmerkende landschapstypen, akkervogel- en weidevogelgebieden, trekvogelroutes, het NNN, Natura 2000-gebieden. Voor het onderdeel landschap kan gebruik worden gemaakt van de opgenomen kaarten in de “Beleidsnotitie over de ontwikkeling van het landschap van de provincie Groningen”. Gebruik de beschikbare informatie als uitgangspunt en toets de kaart met specialisten en in de regio.

Het resultaat geeft aan waar ontwikkelingen niet wenselijk zijn en waar met welke waarden en randvoorwaarden rekening gehouden moet worden bij de realisatie van nieuwe zonne- en windparken. Door aan initiatiefnemers aan de voorkant te vragen hoe ze bij de locatiekeuze en de inrichting rekening hebben gehouden met deze waardenkaart, borgt u dat de locatiekeuze plaatsvindt met oog voor natuur en landschap. Waarbij ook zonneparken op water wat ons betreft niet gewenst zijn. Dit omdat er op dit moment nog te weinig bekend is over de effecten op het milieu.

Kijk ook naar het cumulatief effect van energieprojecten. Juist in het kader van de RES verwachten we hierop regionale coördinatie. Wat is het effect van alle projecten tezamen op bepaalde waarden in een gebied. Daarvoor is het nodig op regionaal niveau onderzoek te doen naar de impact, zodat ook op dit niveau bepaald kan worden of het acceptabel is en gezocht kan worden naar oplossingen voor negatieve effecten (mitigeren en compenseren) en een ecologische plus (versterken). Dit geldt bijvoorbeeld voor de Wadden, aangezien hier specifiek doelen voor zijn afgesproken: wat is het effect van alle plannen van Noord-Holland Noord, Friesland en Groningen op natuur en landschap van de Waddenzee?

Voor de RES 1.0 zouden we graag zien dat betere afstemming plaatsvindt tussen Gemeenten, Provincie en Waterschappen, zodat niet alle initiatieven aan de gemeente- en/of provinciegrenzen plaatsvinden en deze gebieden evenredig zwaar worden belast. Wordt binnen een gemeente een locatie aangewezen dat grenst aan die van een andere gemeente dan is het wenselijk dat samenwerking wordt gezocht.

Ter inspiratie verwijzen we naar:

- [Beleidsnotitie over de ontwikkeling van het landschap van de provincie Groningen](#)
- [Literatuurstudie en formulering richtlijnen voor een ecologische inrichting van zonneparken in de provincies Groningen en Noord-Holland](#)

Voor de provincies Groningen en Noord-Holland zijn middels een literatuurstudie de kennis over effecten van zonneparken op biodiversiteit (met name boerenlandvogels) en bodemkwaliteit op een rij gezet. Aanbevelingen uit de literatuur voor meer ecologisch duurzame inrichting van zonneparken zijn vervat in een checklist.

- [Handreiking locatiekeuze en ontwerp zonneparken](#)

Ruimtelijk afwegingskader voor het ontwerp van zonneparken, maar geeft ook suggesties om te komen tot een afgewogen locatiekeuze.

- [Werkboek Ruimte RES Groningen](#)

Het werkboek geeft een overzicht van de onderzoeksresultaten, inzichten, mogelijke principes en handreikingen voor de ruimtelijke vertaling van de energietransitie. Het werkboek laat zien dat de energietransitie in Groningen in ruimtelijk opzicht een geheel eigen invulling kan krijgen, waarbij de kwaliteiten van het gebied en de kansen voor de samenleving ten volle worden benut.

[Terug naar samenvatting >>](#)

3.3 Ontwerp met oog voor natuur en landschap: van koppelkansen naar kansrijke koppelopgave

In de concept RES worden een aantal koppelkansen geïdentificeerd. Wij zijn blij dat deze kansen voor met name natuur en klimaat worden herkend. Toch zouden wij een stapje verder willen gaan. De opwek van duurzame energie betekent een drastische verandering van het landschap zoals we het kennen. In een buitengebied dat al onder druk staat door veel verschillende functies en opgaven: woningbouw, infrastructuur, bedrijventerreinen, recreatie, natuur, agrarische productie en schaalvergroting leggen alle een claim op de schaars beschikbare groene ruimte. Bovendien is er, om klimaatbestendig te worden, een grote behoefte aan meer bos en groen, waterbergingsgebieden, het beter vasthouden van gebiedseigen water en het tegengaan van veenoxidatie. Daar komt de opgave voor de opwek van duurzame energie nog eens bovenop. Daarom is het van groot belang slim met de beschikbare groene ruimte om te gaan en deze vooraf al te versterken. En daarom moet er in de RES niet gesproken worden over een koppelkansen, maar juist over koppelopgave.

Ons advies is daarom: wees zuinig op ruimte. Breng in kaart waar welke opgaven voor klimaat, leefbaarheid, landschap en biodiversiteit er liggen en gebruik dit als onderlegger, zodat voor alle betrokkenen van een nieuw opwekproject aan de voorkant helder is waar welke koppelopgaves liggen. Het is van belang de kernkwaliteiten vooraf te versterken, dus proactief en niet reactief. Geef in deze gebieden aan nieuwe opwekprojecten de koppelopgave om in het ontwerp van het park ook een bijdrage te leveren aan de overige opgaven die in het gebied liggen. De komst van een energiepark wordt minimaal gekoppeld aan herstel van het landschappelijk raamwerk ten behoeve van landschap én biodiversiteit. Niet als compensatie, maar als integraal onderdeel van het plan, inclusief middelen voor beheer. Dit vraagt om integrale gebiedsprocessen met alle betrokkenen, waarbij alle maatschappelijke opgaven op tafel komen. Waarbij vooraf een slag wordt gemaakt om de kernkwaliteiten. Op deze wijze wordt integraal en zuinig ruimtegebruik gestimuleerd.

Kijk ook waar de opbrengsten van een energiepark naar toe gaan; deze kunnen bijvoorbeeld in een lokaal fonds worden gestopt om landschap, biodiversiteit of klimaatadaptatie te bekostigen.

Ter inspiratie verwijzen we naar:

- [Manifest biodiversiteit: Naar een Rijk Platteland](#)

Hierin signaleren we dat de ontwikkeling van zonneparken momenteel vooral gestuurd wordt door grondposities en netwerkcapaciteit en wordt aangedrongen op een veel betere afstemming op de toekomstperspectieven voor landbouw, landschap en biodiversiteit. Het is onder meer een oproep aan de Provincie om regie te nemen op de diverse ruimtelijke ontwikkelingen op het vlak van energie en klimaat en een coördinerende rol te spelen in het op gang brengen van een gebiedsgerichte samenwerking waar al deze zaken in onderlinge samenhang worden uitgewerkt.

- [Deltaplan Biodiversiteitsherstel: In actie voor een rijker Nederland](#)

[Terug naar samenvatting >>](#)

3.4 Breder perspectief

In de RES Groningen wordt het regionale bod heel pragmatisch aangevlogen. Er is gekeken welke energieprojecten al zijn gerealiseerd, welke op de rol staan (de bouwstenen) en wat de ambities van de individuele Gemeenten zijn. Zo kan snel worden toegewerkt naar een concreet bod. Maar hoe dit vervolgens wordt gerealiseerd is nog weinig concreet. Er worden verschillende zaken geanalyseerd en benoemd die belangrijk zijn, maar wat hier uiteindelijk mee wordt gedaan is nog erg onduidelijk. Daarnaast bestaat het bod grotendeels uit al vergunde projecten, hoe kunnen bij deze projecten de kwaliteitseisen alsnog gewaarborgd worden.

In de concept RES wordt nog onvoldoende duidelijk in hoeverre de ontwikkelde ruimtelijke principes en handreikingen, zoals bijvoorbeeld ten aanzien van de invulling van koppelkansen (of wat ons betreft koppelopgave), bij de realisatie van het bod daadwerkelijk worden uitgevoerd en waar daarvoor de regie ligt. Voornamelijk waar het gemeentelijke zonnevisies betreft hebben wij zorgen over een te eenzijdig, vanuit het energievraagstuk bekeken perspectief.

Met name waar het grote - zich in veelvoud aandienende - zonneparken betreft, gaat het om gemeentegrens overstijgende ontwikkelingen die vragen om een op de landschappelijke onderlegger geënte gebiedsgerichte aanpak en daarbij behorende regie, om tot een leefbaar, biodivers en klimaatadaptief nieuw landschap te kunnen komen. Wij adviseren daarom de ruimte te nemen om de ontwikkelde principes en handreikingen verder te testen en verdiepen aan de hand van concrete pilots op de verschillende schaalniveaus van het erf, dorp en landschap. Ook willen we Groningen uitdagen te kijken waar we de RES in plaatsen: een ontwerp van het nieuwe Groninger landschap.

[Terug naar samenvatting >>](#)